

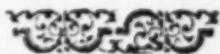
IOANNIS

LODOVICI VIVIS

VALENTINI,

Ad Sapientiam intro-
ductio:

*Enchiridion repurgandis seculi
huius vitii accommo-
datissimum.*

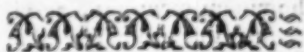

ABERDONIÆ,

Excudebat Eduardus Raba-
nus, Impensis Davidis
Melvil. 1623.

Adolfi Vossij

Foannis Lodovici
Vivis Valentini,
Ad Sapientiam in-
troductio.

ERA SAPIEN-
 TIA est, de re-
 bus incorrup-
 tē judicare, ut
 talem unam-
 quamque exi-
 stimemus, qua-
 lis ipsa est. ne vilia sectemur,
 tanquam pretiosa: aut pretio-
 sa tanquam vilia rejiciamus.
 ne vituperemus laudanda, ne-
 ve laudemus vituperanda.

Hinc enim error omnis in

A 3 ho-

1

2

hominum mentibus, ac vitium oritur, nihilque est in humana vita exitiabilius, quàm depravatio illa iudiciorum, quum rebus non suum pretium redditur.

3 Quocirca perniciosæ sunt vulgi opiniones quæ stultissimè de rebus iudicant.

4 Magnus erroris magister, populus.

5 Nec aliud magis laborandum est, quàm ut sapientiæ studiosum a populari sensu abducamus, & vindicemus.

6 Primum omnium suspecta illi sint, quæcunque multitudo magno consensu approbat: nisi ad illorum normam revocarit, qui singula virtute metiuntur.

7 Assuescat unusquisque jam tum à puero, veras habere de rebus

rebus opiniones, quæ simul
cum ætate adolēscunt.

Et ea cupiat, quæ recta sint:
fugiat, quæ prava. ut assuefa-
ctio hæc bene agere, vertat
ei probe in naturam: ut non
possit, nisi coactus & relu-
ctans, ad malè agendum per-
trahi.

Eligenda est optima vitæ
ratio, hanc consuetudo jucun-
dissimam reddet.

Tota reliqua vita ex hac
puerili educatione pendet.

Ergo in curriculo sapien-
tiæ, primus gradus est, ille ve-
teribus celebratissimus: SEIP-
SVM NOSSE.

DIVISIO RERVM.

12 **H**Omo ex corpore constat, & animo. Corpus habemus ex terra, & his elementis, quæ cernimus ac tangimus, corporibus bestiarum simile.

13 Animum divinitus datum, angelis & Deo similem, unde censetur homo: & qui solus meritò esset homo appellandus, ut maximis viris placuit.

14 In corpore sunt forma, sanitas, firmitas, integritas, robur, celeritas, delectatio: & his contraria, deformitas, morbus, mutilatio, imbecillitas, tarditas, dolor, & alia corporis seu commoda, seu incommoda.

15 In animo eruditio, & virtus

tus: & contraria, ruditas, vitium.

Extra hominem sunt divitiæ, potentia, nobilitas, honores, dignitas, gloria, gratia: & contraria his, paupertas, inopia, ignobilitas, vilitas, dedecus, obscuritas, odium.

16

RERVM NATVRÆ,
AC PRÆTIA.

Regina & princeps rerum omnium præstantissima est VIRTVS: cui reliqua omnia, si suo velint officio defungi, ancillari oportet.

17

Virtutem voco, pietatem in Deum & homines, cultum Dei & amorem in homines, voluntatemque benefaciendi.

18

A 5 Re-

19 Reliqua si quis ad virtutem hanc referat, non mala videbuntur.

20 Nec qui primum hæc nuncupavere bona, sic de illis senserunt, ut nunc vulgus: quod veros illos ac naturales significatus corrumpit, unde & rerum æstimationes mutatae sunt.

21 Sic enim sunt intelligenda hæc quatenus censentur Bona. Divitiæ sunt non gemmæ, aut metalla, non magnifica ædificia, vel supellex instructa: sed non iis carere, quæ sunt ad tuendam vitam necessaria.

22 Gloria, bene audire de virtute.

23 Honor, veneratio ob virtutem.

24 Dignitas, recta hominum opi-

opinio de magna virtute.

Potentia & regnum, habere multos quibus probe ac recte consulas.

25

Nobilitas, excellentia actuū esse cognitum: vel à nobis progeneratum, similem parentum se præbere.

26

Generosus est, ad virtutem à natura optimè compositus.

27

Sanitas, talis habitudo corporis, ut valeat mens.

28

Species, lineamenta corporis, quæ animum formosum ostendant.

29

Vires & robur, ut exercitiis virtutis sufficiat, ne facile fatigeris.

30

Voluptas, delectatio pura, solida & diuturna, qualis capitur ex iis solis, quæ ad animum pertinent.

31

Si quis hæc aliter, ut à populo

32

pulo videlicet intelliguntur, discutiat ac expendat, reperiet inepta, vana, noxia esse.

33 • Primum externa omnia vel ad corpus referuntur, vel ad animum: ut divitiæ ad tuendam vitam, honor ad iudicium virtutis.

34 Corpus ipsum nihil aliud est, quam tegumentum vel mancipium animi, cui & natura, & ratio, & Deus ipse iubent subiectum esse, ut brutum sentienti, mortale immortali ac divino.

35 Porro in ipso animo eruditio in hoc paratur, ut cognitum vitium facilius fugiamus, cognitā virtutem facilius persequamur, teneamusque. alioqui supervacanea est.

36 Quid aliud est vita, quam peregrinatio quædam tot undiq;

dique casibus objecta & petita? cui nulla hora non imminet finis, qui potest levissimis de causis accidere.

Quare stultissimum est, cupiditate tam incertæ vitæ fœdum aliquid, aut pravum agere. 37.

Et quemadmodum in via, sic in vita, quo quis expeditior, & paucioribus sarcinis implicatus, hoc levius & jucundius iter facit. 38

Tum natura humani corporis ita constitutum est, ut paucissimis egeat: ut si quis animadvertat, haud dubie insanix damnet eos, qui tam multa tam anxie congerunt, quum sit tam paucis opus. 39

Divitiæ namque, & possessiones, & vestimenta in usum tantum parantur: quem non adju- 40

adjuvant immensæ opes, sed opprimunt, ut navem ingentia onera.

41 Nec aurum, si non utare, a cæno differt: nisi quod magis angit ejus custodia: & efficit, ut dum ubi uni studes, ea negligas, quæ maxime sunt homini curanda.

42 Est enim pecunia idolorum servitus, quum ei reliqua posthabentur, nempe pietas, & sanctum.

43 Ut transeam, quot insidit divitiis tenduntur, quot & quam variis casibus pereunt, in quàm multa vitia detruunt.

44 Culta vestimenta quid aliud sunt, quam superbiæ instrumenta? ~~et cetera~~

45 Utile indumentum excogitavit necessitas, pretiosum lux,

luxus, elegans vanitas: subor-
ta est in vestitu contentio.
hæc multa docuit supervaca-
nea, & damnosa, dum homi-
nes etiam ex eo quod infirmi-
tatem nostram arguit, hono-
rem captant.

Ita divitiarum pars maxi-
ma, ædificia, supellex nume-
rosa & opulenta, gemmæ, au-
rum, argentum, ornamento-
rum omne genus, spectan-
tium oculis & comparantur,
& exponuntur, non possiden-
tium usibus.

Iam nobilitas quid est
aliud, quàm nascendi fors &
opinio, à populi stultitia in-
ducta? ut quæ sæpenumero
latrociniis quæritur.

Vera & solida nobilitas à
virtute nascitur. Stultumque
est, gloriari te parentem ha-
buisse

46

47

48

buille bonum, quum sis ipse
malus, & turpitudine tua de-
decori sis pulchritudini ge-
neris.

49 Sed certè omnes ex eisdem
constamus elementis, & idem
omnium pater Deus.

50 Ignobilitatem contemne-
re, hoc est Deum nascendi au-
torem tacite reprehendere.

51 Potentia quid est aliud,
quàm speciosa molestia? in
qua si quis sciret, quæ sollici-
tudines, quæ anxietates insint,
quantum malorum mare, ne-
mo est tam ambitiosus, qui
non eam fugeret, ut gravem
miseriam.

52 Quantum est odium, si re-
gas malos? quanto majus, si
malus ipse?

53 Honor si ex virtute non
oritur, pravus est: sin ex vir-
tute,

tute, hoc præstat virtus, ut is negligatur. aliter vera non erit virtus, si quid honoris facit gratia: sequi enim debet honor, non expeti.

Dignitates, quis potest sic appellare, cum indignissimis quoque hominibus contingant? nempe fraude, ambitione, præmiis, pessimis actibus quæsitæ. 54

Et gloria, estne aliud, quam (ut ille dixit) Aurium vana inflatio? 55

Ex qua ut honore & dignitate, nihil omnino ad eum pertingit, de quo sunt: & incertæ, vagæ, iniquæ, momentanæ sunt, similes parentis suæ multitudinis: quæ eodem die eundem hominem & commendat atque exehit summè, & vituperat ac deprimat extremè. 56

Quid

57 Quid dicam nasci ex his re-
bus partim deridendis, par-
tim ituleis, partim sceleratis,
sicut ludo pilæ, profusione pa-
trimonii in commestationes,
scurras, mimos, bello potissi-
mum, hoc est, impunito latre-
cinio, quo magis vulgi de-
mentiam agnoscas?

58 Secedat in se unusquisque,
ac solus cogitet: inveniet
quàm parum ad se attingat ex
fama, rumoribus, veneratio-
ne, honore populi, de quibus
gloriatur.

59 Quid in somno, quid in so-
litudine inter summum re-
gem interest, & infimum ser-
vum?

60 Denique sic unusquisque
sentiat, nobilitatem, honores,
potentiam, dignitatem ex
prisca hominum persuasione,
quam

quam Christus animis suorum ademit, nata & relicta esse: & in Christianos homines inuenta, tanquam lolium, quod hostis diabolus aspersit bonæ segeti Dei.

In corpore ipso quid est forma? nempe cuticula bene colorata. si intraria cerni possent, quanta vel in corpore speciosissimo cerneretur sceditas? 61

Lineamenta & corporis decor quid juvant, si turpis sit animus? & sicut Græcus ille dixit, in hospitio pulchro hospes deformis? 62

Robur quorsum pertinet in homine, cum res maximæ & homine dignæ, non viribus nervorum gerantur, sed ingenii? 63

Nec vires quantumcunque 64
aug.

augeantur, maiores erunt quam tauri vel elephanti. ratione illos, ingenio, virtute superamus.

65 Transeo quod forma, vires, agilitas, & ceteræ corporis dotes, ut flosculi, celeriter marcescunt, exiguis casibus diffugiunt: vel una febricula validissimum quandoque hominem concutit, & summum decorem tollit.

66 Ut nihil accidat, certè necesse est illa omnia, cum ætate flaccescere, ac decidere.

67 Nemo ergo potest externa jure sua dicere, quæ tam facile ad alios transeunt: nec corporea, quæ tam citò evolant.

68 Quid quod hæc quæ multi admirantur, magnorum vitiatorum sunt causæ: velut insolentia, arrogantiæ, socordiæ, feroci-

roditatis, livoris, æmulationis,
simulacrum, rixarum, bello-
rum, cædis, stragis, cladis?

Delectatio corporis, ut cor- 69
pus ipsum, vilis ac pecudina
est, qua sæpius & vehemen-
tius & diutius pecora quam
homines perfruuntur.

Ex hac quum morbi ple- 70
rique ad corpus redundant, et
ad rem familiarem permagna
dammna: tum ad animum certa
pœnitentia, et hebetudo inge-
nii, quod deliciis corporis ex-
tenuatur, ac frangitur: denique
odium virtutum omnium.

Nec apertè frui licet: nam 71
ut dedecent generositatem
nostræ mentis, ita nemo tam
perditus est, quin eas erubef-
cat apud arbitros capere. pa-
riunt enim ignominiâ: idcirco
tenebras et latebras quærunt.
Quid

72 Quid quod sunt fugacissimæ, et momentaneæ, nec retineri ulla vi possunt, nec unquam veniunt puræ, cuiuscunque amaritudinis expertes?

73 Ergo exclusis vulgi sensibus, maximum malum putato, non paupertatem, aut ignobilitatem, aut carcerem, aut nuditatem, ignominiam, deformitatem corporis, morbos, imbecillitatem: sed vitia, et his proxima, inscitiam, stuporem, dementiam.

74 Magnum bonum credito horum contraria, virtutem, et quæ huic sunt finitima, peritiam, acumen ingenii, sanitatem mentis.

75 Reliqua vel externa, vel corporis, si habes, proderunt tibi ad virtutem relata: oberrunt,

runt, ad vitia. Si non habes,
cave ne quæras, vel cum mi-
nimo dispendio virtutis.

Prolixus quæstus est, pie-
tas cum sufficientia. Fama,
tamen si nihil agendum est ut
videaris, conservanda tamen
est integra, quod interdum ea
cura a multis nos turpibus
cohibet, sed præcipue in ex-
emplum cæterorum.

Vnde præceptum illud sa-
pientium et sanctorum viro-
rum: Nec malum faciendum,
nec ejus simile.

Quod si hoc assequi non
possumus, conscientia debe-
mus esse contenti. et quum
tam depravati erunt homi-
num sensus, ut quæ sunt opti-
ma, putent esse scelestissima:
tunc laborandum erit, ut in-
terna et externa soli Deo ap-
pro-

76

77

78

probemus, idque abunde nobis sufficiat.

79

Etiam mala, quæ dicuntur corporis, vel fortunæ, licebit in bonum vertere, si patienter feras: et tantò sis ad virtutem promptior, quò minus tibi in illis succedit, ac proinde es expeditior.

80

Sæpenumerò ex damnis corporis, vel externorum, magnæ sunt accessiones virtutibus natæ.

DE CORPORE.

81

ET quoniam in hac nostra peregrinatione animum gestamus in corpore inclusum maximasque opes in vasis fictilibus: non omnino repudiandum nobis est et cōtemnendum corpus.

Sic

Sic curandū tamē, ut se nō
dominū, nō socium esse sen-
tiat, sed mancipium. nec sibi
pasci, aut vivere, sed alteri.

82

Quo curatius est corpus,
hoc animus neglectior.

83

Quo mollius habetur cor-
pus, hoc acrius mēti relucta-
tur. & ut equus delicatē pa-
stus, sellorem excutit.

84

Gravis sarcina corporis,
animum elidit, acumen inge-
nii, sagina corporis, aut in-
dulgentia retunditur.

85

Cibi, somni, exercitationes,
tota corporis curatio, ad sani-
tatē referēda est, nō ad volup-
tatē: ut animo prōptē infer-
viat, nec ferocia cult⁹ insolef-
cat, neu viriū inopia decidat.

86

Nihil est quod æquē &
vigorem mentis debilitet, &
robur ac nervos corporis in-

87

B

frin-

fringat, ut voluptas. quippe vires omnes & corporis & mentis, opere ac labore vegetantur, ocio & mollitie voluptatis languescunt.

88 Mundities corporis & vitus citra delicias aut morositatem, ad valetudinem et ingenium confert.

89 Ablues subinde manus et faciem frigidâ, detergesque mundo linteolo.

90 Repurgabis crebro eas partes, quæ sordibus et recrementis ad extrema corporis meatus præbent.

91 Hæ sunt, caput, aures, oculi, nares, axillæ et pudenda.

92 Pedes mundi et calidi foveantur.

93 Arceatur frigus cum ab aliis partibus, tum vel maxime à cervice.

Ne

Ne statim edas à quiete,
nec ante prandium, nisi te-
nuiter.

94

Ientaculum enim sedando
stomacho, aut refocillando
datur corpori, non satietati.

95

Ideo tres aut quatuor pa-
nis buccæ sufficiunt, sine
potione, aut certè exigua, atq;
ea tenui. salutare hoc non mi-
nus ingenio, quàm corpori.

96

In prandio et cœna assues-
ce non vesci, nisi ex uno ob-
sonii genere: eodem simpli-
cissimo, et quantum per fa-
cultates licebit saluberrimo,
quamvis multa mensæ infe-
rantur: et si tua sit mensa, no-
li admittere.

97

Varietas ciborum homini
pestilens, pestilentior condi-
mentorum.

98

Munda et pura parsimo-
nia,

99

nia, temperatis et castis animis congruens, conservatrix rei familiaris: et quæ sola efficit, ne multis indigere nobis videamur, nec suscipiamus pessima facinora quæstus gratia, quo gulæ morem geramus, irritatæ vel luxu, vel lauticiis, vel delicatis nimium et exquisitis cibis.

100

Tum præstat, ut quæ ad sunt non modò nobis sufficiant, sed ex eis liceat egentibus impartiri.

101

Ostendit hoc Dominus exemplo sui, qui post exaturatam multitudinem, reliquias perire panum et piscium non est passus.

102

Natura necessaria docuit, quæ sunt pauca, et parabilia. Stulticia superflua excogitavit, quæ sunt infinita et difficilia.

Na-

Naturæ si des necessaria,
delectatur, et roboratur, tan-
quam propriis: si superflua,
debilitatur, et affligitur, tan-
quam alienis. 103

Stultitiam necessaria non
explent: superflua quum
obruant, non satiant. 104

Potus erit, vel naturalis il-
le universis animantibus in
commune a Deo paratus, pu-
ra et liquida aqua, vel tenuis-
sima cervisia, vel vinum bene
dilutum. 105

Nihil est quod juvenum
corporibus magis officiat,
quam calidus cibus, aut po-
tus. incendit enim et exurit
eorum viscera, agitque in li-
bidinem et temeritatem præ-
cipites. 106

A cœna ne bibe: aut si id
admonet sitis, sume humi-
dum. 107

dum aliquid et frigidiusculum, aut perpusillum tenuis potiunculæ.

108 Inter eam potionem et quietem, interpone quum minimum horæ dimidium.

109 Levaturus animum, fac cogites, quàm exiguum tempus datum sit vitæ hominum: ex illo non oportere multum descindi ad lusus, ad comestationes, ad puerilitates, ad ineptias.

110 Breve spacium esse vitæ nostræ, etiam si totum bonæ menti impenderetur.

111 Non esse nos à Deo creatos ad lulum, aut nugas: sed ad seria, ad moderationem, modestiam, temperantiam, religionem, omne genus virtutis et laudis.

112 Morbus corporis, morbis animi

animi ne curaveris.

Exercitationes corporis non erunt immodicæ, ceterum, aptandæ rationi valetudinis. in quo sequenda erunt medicinæ consultorum consilia.

113

Sic tamen, ne quid habeant turpe, immodestum, obscœnum, flagitiosum. etiam in remissionibus, & refectio- nibus animi, adsit aliqua me- moria virtutis.

114

Absit irrogantia, contem- ptio, rixa, invidia, cupiditas: quĩ enim convenit cruciare animum, dum delectare stu- des? non aliter quàm si fel infundas in id mel, quod cu- pis esse quàm dulcissimum.

115

Somnus sumendus est tan- quam medicina quædam, cu- rando corpori: tantummodo

116

B 4 quan.

quantus sufficit. immodicus enim reddit corpora redūdātia noxiis humoribus, segnia, pigra, lenta, et celeritatem mentis tardat.

117

Nec est existimandum vitæ id tempus, quod somno impenditur. vita enim vigilia est.

DE ANIMO.

118

IN animo duæ sunt partes: illa quæ intelligit, meminit, sapit, ratione, iudicio, ingenio utitur ac valet. hæc pars superior appellatur, et proprio nomine, Mens: qua homines sumus, qua Deo similes, qua cæteris animantibus præstamus.

119

Est altera ex conjunctione corporis bruta, fera, atrox, bestia

bestiæ quam hominis simili-
 or: in qua sunt motus illi,
 qui sive affectus, sive pertur-
 bationes nominantur, Græcè
 πᾶσι, arrogantia, inviden-
 tia malevolentia, ira, metus,
 mœror, cupiditas, stulta gau-
 dia. pars inferior nominatur
 etiam Animus: qua nihil à
 beluis differimus: et qua
 longissimè discedimus à Deo,
 extra morbum et perturba-
 tionem omnemposito.

Hic est naturæ ordo, ut sa-
 pientia regat omnia, paream
 homini cætera quæ videmus.
 in homine vero corpus ani-
 mo, animus menti, mens Deo.
 Si quis hunc ordinem egredi-
 tur, peccat.

Ergo peccatum est in ho-
 mine perturbationes illas tu-
 multuari, sævire, ac trahere

ad se jus & ditionem totius hominis, spreta & contempta mente: mentem etiam relicta Dei lege, animo & corpori servire.

DE ERVDITIONE.

122

Idcirco menti indita est vis intelligendi, ut singula expendat, sciatque quid factu bonum sit, quid secus: & vis volendi summa, ut imperio hujus nihil sit in animo quod non pareat, si illa contendat, nec de jure decedat suo.

223

Ingenium multis artibus, & humanis & divinis excolitur & acuitur: instruiturque magna & admirabili rerum notitia, quo exactius singulorum naturas & pretia cognoscat:

noscat: possitque voluntatem docere, quid sequendum bonum, quid vitandum malum.

Igitur fugiendæ artes illæ, quæ cum virtute pugnant, quales sunt divinatrices omnes, quæ à Græcis *μαρτεία* dicuntur: ut chiromantia, pyromantia, necromantia, hydromantia, etiam astrologia, in quibus est plurimum exitiabilis vanitatis, excogitatæ ab impostore nostro diabolo.

Tractantque, & profitentur id, quod sibi uni Deus reservavit, futurarum & abstrusarum rerum peritiam.

Nec inquirendum in Dei majestatem, & arcana à cognitione nostra procul remota, à quibus Deus hominem arcuit.

Qui

124

125

126

127 Qui scutatur majestatem,
opprimetur à gloria.

128 Et Paulus jubet nos non
plus sapere, quam oporteat:
sed sapere ad moderationem.
Hebræus quoque conciona-
tor inquit: Altiora te ne quæ-
sieris, & fortiora te ne scru-
tatus fueris: sed quæ præce-
pit tibi Deus, illa cogita sem-
per, & in pluribus operibus
ejus ne fueris curiosus.

129 Et arcana illa, quæ vidit,
negat licere homini eloqui.

130 Vitanda ars omnis à dæ-
mone tradita, cum quibus
velut Dei hostibus nullum
debet nobis esse commer-
cium.

131 Nec expedit vel philoso-
phorum, vel hæreticorum
opiniones, pietati nostræ
contrarias cognoscere: ne
quem

quem scrupulum subtilis artifex diabolus in animos nostros inijciat, qui nos nimium torqueat, etiam adducat in exitium.

Non attingendi autores spurci, ne quid sordium animo ex contagio adhaereat. 132

Corrumpunt bonos mores colloctiones malæ. 133

Reliqua eruditio munda est, & frugifera, referatur modo ad suum scopum, virtutem, hoc est recte agere. 134

Est divina eruditio a Deo tradita, in qua sunt thesauri omnes scientiæ & sapientiæ reconditi. hæc est vera mentium lux. reliqua omnis ad hanc collata, densissimæ sunt tenebræ, & ut res hominum ludicra & puerilis. 135

Legitur tamen vel in hoc, 136
quo

quo tanquam ex comparatione fulgentior appareat nostra lux.

137 Tum ut testimoniis hominum adversus eos utamur, qui divinis parum acquiescunt, ut vitiosi oculi adversante solis splendore.

138 Ad nos quoque, commune faciendos, quum in multis gentilium tanta præstantia fuerit virtutis, quantam esse convenit in homine Christiano, discipulo magistri Dei, cui ex luce pietatis, quam proficetur, magna est imposita necessitas bene vivendi.

139 Suppeditant quoque facundiam & usum, ac prudentiam vitæ communis, queis non nihil interdum indigemus.

140 Tribus velut instrumentis fabri-

fabricamus eruditionem, ingenio, memoria cura.

Ingenium exercitatione acuitur. 141

Memoria, excolendo augetur. 142

Utrunque enervant delitiae, bona valetudo confirmat, & otia & diuturnae remissiones profligant, exercitamenta ad manum et in promptu ponunt. 143

Sive legis ipse quid, sive audis, attentus id fac: nec vagetur mens tua: sed coge illam ibi esse, et agere quod adest, non alia. 144

Si incipit digredi, parvo murmure eam revoca. cogitationes omnes ab studiis alienas, in aliud tempus differ. 145

Scito te operam et tempus per- 146

perdere, si quæ legis, vel audis, non attendas.

147 Quæ ignoras, ne pudeat quærere. Ne erubescas a quovis doceri, quod maximi viri non erubuerunt. erubescas potius ignorare, aut nolle discere.

148 Quæ ignota tibi sunt, ne jactes te scire: sciscitare potius ab iis, quos scire credis.

149 Si videri vis doctus, da operam ut sis: nulla est compendiosior via. quemadmodum non alia ratione facilius consequeris ut existimeris bonus, quam si sis talis.

150 Denique quicquid videri cupis, fac ut sis: aliter frustra cupis.

151 Falsa tempus infirmat, vera corroborat.

152 Nulla simulatio diuturna.

Ma-

Magistrum semper sequere,
noli præcurrere et illi crede:
ne repugna. 153

Ama illum, et parentis lo-
co habe : putaque verissima
et certissima esse, quæcunque
dicit. 154

Attende, ut quod semel
errasti, emendatus iterum aut
tertiò ne idem pecces. labora,
ut proficiat emendatio. 155

Illorum decet te præcipue
meminisse, in quibus falsus
es, ne te rursus decipiant. 156

Cujusvis hominis est erra-
re: nullius, nisi insipientis,
perseverare in errore. 157

Scito nullum esse sensum,
per quem promptius doce-
mur, quàm auditum. 158

Et nihil facilius, quàm au-
dire multa, et nihil utilius. 159

Nec malis levia, aut inepta,
aut 160

aut ridicula audire: quàm seria, gravia, prudentia.

161 Pari labore utraque discuntur, quum sit adco commodum dispar.

162 Ne labores quàm multa respondere, sed quàm aptè, et in tempore.

163 Prandio tuo et cœna illos adhibe, qui te possint instituere, quique suavi ac docta colloctione pariter et exhilarent te, et peritiorem reddant.

164 Scurras, parasitos, imperitè loquaces, aut spurcè, moriones, nugatores, bibaces, et id genus hominum aptum ad risum movendum vel verbis vel factis, nec honore mensæ tuæ digneris: nec illi te dum reficeris, oblectent: potius jucunda aliqua, et ingeniosa
con-

confabulatio.

Non os modò à turpibus
cohibe, sed etiam aures, tan-
quam fenestras animi: me-
mor dicti veteris, quod citat
Apostolus: Corruptunt mo-
res probos confabulationes
malæ.

165

Sive ad mensam, sive alio
quovis loco diligenter quid
quisque dicat ausculta.

166

Ex sapientibus discas, quo
fias melior.

167

Ex stultis, quo fias cau-
tior.

168

Quæ sapientes probarint,
sequeris.

169

Quæ stulti laudarint, vi-
tabis.

170

Si quid videris à cordatis
recipi, tanquam vel argutè,
vel graviter, vel sapienter,
vel doctè, vel ingeniosè, vel
urb.

171

- urbanè dictum, retinebis, ut et ipse in occasione utaris.
- 172 Habebis librum chartaceum, in quo annotabis si quid legeris, vel audieris dictum festivè, aut eleganter, aut prudenter: vel vocabulum aliquod exquisitum, rarum, utile sermone quotidiano, ut quum usus poscat, habeas paratum.
- 173 Annitere, ne sola verba intelligas, sed præcipuè sensa.
- 174 Quæ legeris, vel audieris, fac aliis narres, tū tuis cōdiscipulis Latinè, tum aliis lingua tibi vernacula: et conare, ne minus ipse vel lepidè, vel venustè referas, quàm audieris, vel legeris: sic et ingenium exercebis, et linguam.
- 175 Est etiam tractandus et agitandus sæpenumero stylus,

lus, optimus dicendi magister.

Scribe, transcribe, rescribe crebrò, atque annota: compone alternis diebus, aut ad summum tertio quoque, epistolam ad aliquem qui tibi respondeat: & tuam ostende institutori emendendam. mendarum, quas sustulerit, fac recordere, ne rursus ad easdem impingas.

Post cibum, velut à prandio & cœna, cesset studium: sumpto prandio sede, confabulare, audi aliquid suaverat sic lusita, ne nimium corpus exagites & concutias.

Post cœnam, quam volo esse modicam, deambulato cum jucundo aliquo & docto confabulatore: qui te sermone oblectet, cujus verba &

176

177

178

& sententias imitari cum decore possis.

179 Inter cœnam & quietem, vita omnino potum : nihil perniciosius simul corpori, memoriæ, ingenio: quum urgebit te sitis, si biberis, pone inter potum & lectum intervallum, quum minimum semihoræ.

180 Memoriam quiescere non fines.

181 Nihil est quod æquè labore gaudeat, & augeatur.

182 Commenda ei quotidie aliquid.

183 Quo plura commendabis, hoc custodiet omnia fidelius: quo pauciora, hoc infidelius.

184 Quum aliquid ei credideris, sine eam quiescere: & aliquanto post ab ea velut depositum reposce.

Si

Si quid vis ediscere, id de nocte quater aut quinques attentissimus legito: hincito cubitum. de mane exigito à memoria rationē ejus, quod pridie credideris.

115

Cavendum à crapula, à cruditate, à frigore, potissimum cervicis.

186

Vinum memoriæ mors.

187

Optimum ellet singulis noctibus, paulo antequam cubitum concederes, in sella te sine arbitris sedētem, quacunque die illo vidisses, legis- ses, audisses, egisses, in memoriam revocare.

188

Si quid fecisses honeste, moderate, prudenter, cordate, cum decore & laude, gauderes: sciretque id esse Dei munus, & similia pergeres facere.

189

Si

- 190 Si quid turpiter, immodeste, flagitiose, pueriliter, inepte, vituperio dignum, scires ex tua malitia profectum: doleres, & vitares in posterum.
- 191 Si quid vel audisses, vel legisses, elegans, doctum, grave, sanctum, retineres.
- 192 Si quid vidisses probatum, imitaretur, si quid improbatum, fugeres.
- 193 Nulla tibi abeat dies, in qua vel non legeris, vel audieris, vel scripseris aliquid, quod seu eruditionem, seu iudicium, seu virtutem augeat.
- 194 Cubitum iturus lege, vel audi aliquid dignum, quod memorie mandetur, & de quo salubre ac iucundum sit per quietem somniare: ut etiam nocturnis visis discas & fias melior. Stu-

Studio sapientiæ nullus in
vita terminus statuendus est,
cum vita est finiendum. sem-
per illa tria sunt homini,
quandiu vivit meditanda :
quomodo bene sapiat, quo-
modo bene dicat, quomodo
bene agat.

195

Ab studiis arrogantia om-
nis arcenda est : nam ea quæ
vel doctissimus mortalium
novit, non sunt minutissi-
mum eorum quæ ignorat, ex-
iguum quiddam & obscurum
& incertum est, quicquid ho-
mines sciunt, mentesque no-
stræ in hoc corporeo carcere
devinctæ magna ignoratio-
ne, & altissimis tenebris pre-
muntur. aciemque adeo retu-
sam habemus, ut nec summas
penetremus rerum facies.

196

Tum profectui studiorum

197

C

plu-

plurimum nocet arrogantia. multi enim potuissent ad sapientiam pervenire, ni jam putassent se pervenisse.

198

Vitanda etiam contentio, æmulatio, obrectatio, inanis gloriæ cupido: quum in hoc sequamur studia, ut illa fugiamus.

199

Nihil excogitari potest jucundius cognitione multarum rerum, nihil intelligentia virtutis fructuosius.

200

Studia res lætas condiunt, tristes leniunt, temerarios impetus juventæ cohibent, senectutis molestant tarditatem levant: domi foris, in publico, in privato, in solitudine, in frequentia, in ocio, in negotio comitantur, adfunt, imò præfunt, op.ulantur juvant.

Eru-

Eruditio pastus ingenii verissimus, ut indignum sit, pasci corpus esuriente animo: ex qua voluptates, & oblectamenta, & solida & perpetua: quæ alia ex aliis nascentia, & se renovantia, nunquā nos deserunt, nec lassant.

201

DE VIRTUTE.

Prestantissima illa rerum universalium virtus, neque dono ab hominibus datur, neque accipitur: divinitus contingit.

202

Idecirco à Deo suppliciter accipere petenda est.

203

DE AFFECTIBVS.

Summum in literis omnibus atque eruditione est

204

ea Philosophia, quæ ingentibus animi morbis remedium adfert.

205

Magna cura adhibetur curando corpori: major adhibenda est animo, quo hujus morbi & occultiores, & graviores, & periculosiores sunt.

206

Hi non injuria tempestatibus, cruciatus, tormenta flagrant, faces, furie animi humani nuncupantur. maximam hi adferunt calamitatem, & indicibiles dolores, si regnent, si agitentur: incredendam tranquillitatem, & beatitudinem, si sedentur, & cohibeantur.

207

Huc tendunt, quæcunque à maximis ingenis de vita moribusque acutissime sunt excogitata, atque perscripta.

Hoc

Hoc est ingēs premiū literati laboris, cuius verissim⁹ fructus est, ut non in admirationem, aut ostentationem vanam, sit nobis magna illa rerum supellex collecta: sed ut transeat in usum vitæ, & primum omnium prosit possidenti: nec in ejus mente sit tanquam in pixidicula, unde petitur res alios juvatura, ipsi vasculo inutilis.

208

Nec aliud conatur pietas Christiana, quàm ut serenitas humanos animos exhilaret: & tranquillitate animorum, compositisq̃ affectionibus simus Deo et angelis quàm simillimi.

209

Remedia his morbis, vel ex rebus ac nobisipsis, vel ex Deo, vel ex CHRISTI lege ac vita petuntur.

210

- 211 Natura rerum est, ut incerta et fluxa, et momentanea, et vicissitudinaria, et vilia sint omnia, præter animum, qui est unusquisque aut certe potissima ejus pars. reliqua ab aliis ad alios transferuntur, ne quis extra animum quicquam possit suum dicere.
- 212 Quæ habet, non donata esse putet, sed accommodata.
- 213 Quocirca ingentis dementiæ est, grave aliquod crimen, et magna luendum pœna, ob res minutas suscipere.
- 214 Nec se quisquam efferat, quòd aliquid de externis aut corporeis contigerit: quum id omne breve futurum sit, ac incertum. nec proprium, sed

sed alienum: quod ut concessum est, sic etiam reposcetur, ad summum in morte, sæpe in vita ipsa.

Nec dolendum, si quod accommodatum ac velut depositum est, repetatur: quin potius agendæ gratiæ, quod tantisper uti licuit. 215

Intolerandæ ingratiitudinis est, si sis aliquando affectus beneficio, injuriam te credas accipere, quod id non sit perpetuum. nec quid habueris species, aut quamdiu: sed quid, aut quamdiu non habueris. 216

Nec lætandum, quod fortuita tibi accesserunt, aut amicis, adempta sunt inimicis: quum in omnibus tanta sit celeritas, et ambiguitas, ut plerumq; inani lætitiæ proximis 217

imus sit acerbus fletus.

218

Nec despondendus animus, aut contrahendus reflante fortuna: quippe adversis matutinis, interdum succedunt prospera vespertina.

219

Iam quæ conditio corporum, quæ ratio vitæ fictis ex tam vili initio, tam fragili, quum sit anceps vita, septa tot undique periculis: et ut sit aliquantisper certa, utique non est diu duratura: quid habemus, quur in tanta infirmitate ferociamus?

220

Quumque nihil sit aliud hæc vita, quam peregrinatio, qua in alteram sempiternam tendimus, paucissimisque rebus ad hoc iter conficiendum egeamus.

221

Quid est quam ob rem his quæ huc atque illuc volui
et

& jactari cernimus, sollicitemur, aut omnino moveamur.

Cupiditati quare servendum est, quum sint futura incertissima, & præsentia paucis contenta? 222

Liber ille, qui cupit solum, quæ sunt in ipsius manu: servus, qui contra. 223

Iam fortunæ muneribus expleri, quid aliud est, quam peditem multis sarcinis impediri, ac obrui? 224

Nemo est tam stupidè amens, qui non se illi civitati ad quam tendit, & ubi morari destinar, potius quàm itineri adornet, componatque. 225

Vita hæc nostra, quum sit natura sua fugax, & arcta: maxima ejus pars, ac fere tota perturbationibus perit. ne. 226

que enim vivimus, quandiu affectibus concurtimur, & imprimis mortis metu.

227 Quæ quum ex infinitis causis imminet, & appropinquet, expavenda non est ex una & altera: quum necessario perventura, fugienda non est per scelus, aut merendum quod accedat.

228 Quum sit vita innumeris tædiis ac miseriis referta, cur est tam arctè retinenda: quum ad alteram æternam proficiscamur, ita nos comparemus, ut recta ad illam evolemus, plenissimam bonorum omnium.

229 Ergo premimur sæpius nostris erroribus. quàm rebus ipsis: quum magna mala aut bona censemus, quæ non sunt.

Natura

Natura & conditio, & vera rerum pretia illa sunt, quæ initio posui. quo apparet, nihil præter virtutem pulchrum aut magnum esse, aut etiam nostrum.

230

Nos vero in consilium mentis amorem corporis, & cupidinem rerum vitæ hujus accersimus, quæ à multis vocari solent Amor nostri.

231

Hic animos viriles enervat, ut nulla res tam minuta sit, quæ in eos non penetret: nec ulla tam exilis aut tenuis, quin eos concutiat.

232

Hinc tenebræ oboriuntur oculo mentis, & ubi regnum affectus occupavere, jam illis tanquam dominis blandimur, indulgemus, parèmus.

233

Ita aliena mordicus tanquam

234

quam nostra apprehendimus:
& si detrahantur, lamenta-
mur & afflictamur nos ipsos.

235 Et nostra tanquam aliena
negligimus, & averſamur
profutura, ceu in primis no-
xia: & nocitura amplectimur
pro utilibus.

236 Aliena mala nobis viden-
tur levissima, nostra illis non
majora intolerabilia: & sem-
per queruli nec aliena deside-
ria ferimus, nec nostra.

237 Nec jam nobis placemus
ipsi, nec hic mundus cum
sua lege nobis satisfacit. im-
mutatas vellemus rerū natu-
ras: tanta est ex deliciis im-
patientia.

238 Quæ cruces possunt cum
his comparati? nec sunt alia
apud vita functos tormenta.

239 Nec dæmones aliis suppli-
ciis

ciis sunt miserrimi, quàm superbia, invidia, odio, ira.

Cernere est vultus eorum, 240
qui his affectibus tenentur,
quàm varii sunt, quàm anxii,
anheli, truces, horridi: ad eundem modum & animi sunt affecti.

Ira perturbationum omnium atrocissima, maxime hominem dedecet. 241

Naturam hominis in truculentam mutat feram. 242

Et quum quævis perturbatio mentis aciem & iudicium omne obscuret, tum ira tenebras densissimas offundit, ut nec verum, nec utile, nec decorum possit cernere. 243

Arrodit cor, & valetudinem affligit. 244

Id cogit facere, quod illico pœnitentia consequatur. 245

Iam

246

Iam in facie qua n turpis
mutatio? que tempestates oculo-
rum ardor? dentiũ stridor?
despumatio? & totius oris
palor? fœda in lingua tui-
batio, & clamor?

247

Vt ille qui iratum se ad spe-
culum vidit, non sine causa
dicatur se non agnovisse.

248

Ob hanc torviratem vul-
tus, atrocitatem dictorum,
crudelitatem factorum adi-
mitur viro omnis autoritas,
omnis benevolentia, diffu-
giunt amici, recedunt obvii,
solitudo undique, omnes ode-
runt, omnes detestantur.

249

Quo fit, ut maximi viri ni-
hil vel caverint magis, vel
texerint, quam iram, & irati
opera: adeo ut naturæ etiam
sue repugnarint, ac vim ac-
tulerint.

Quid

Quid enim ridiculum magis, quam tantulum, tam imbecillum animalculum, sic ferocire, ac furere? 250

Et tantas tragedias, tam atroces, de vilissimis rebus excitare, ut de corporeis, de fortuitis: etiam, si diis placeat, de uno verbulo? 251

Iram facile domadis, si illud animo perceptum & fixum tenueris. 252

Injuriam non fieri, nisi lædatur animus: cui a nemine noceri potest, nisi à possidente, introducto in eum vitio. 253

Hæc ad hominem, ex homine: nunc altius, nempe ex Deo. etiam si & illa quoque ex Deo: sed hæc aliquanto expressius, ac propius. 254

DE

DE RELIGIONE.

255 **N**ihil potuit hominum
generi dari majus, aut
præstabilius, quam reli-
gio, quæ est cognitio & amor
principis & parentis univer-
sitis mundi hujus.

256 In nullos homines æquæ
est beneficus Deus, ac in illos,
quos docet quis sit verus sui
cultus.

257 Idcirco Psalmista inter
maxima Dei in populum Is-
raëliticum munera, illud po-
nit: Qui annuntiat verbum
suum Iacob, justitias & ju-
dicia sua Israël.

258 Non fecit taliter omni na-
tioni, et judicia sua non ma-
nifestavit eis.

259 Per religionem Deus cog-
noscitur: cognitus fieri ne-
quit

quit aliter, quin ametur.

Vnus Deus est princeps, et
autor, et Dominus universo-
rū, qui potest, qui scit omnia.

260

Mundus hic, est velut do-
mus quædam ejus, vel potius
templum: ipse ex nihilo in
hanc faciem atque ornatum
protulit: unde nomen acce-
pit apud Græcos, ornati.

261

Idem regit atque admini-
strat, non minore conserva-
tionis miraculo, quàm crea-
tionis.

262

Et quemadmodum in do-
mo prudentissimi patris fa-
miliās nihil injussu ejus agi-
tur: sic in omni mundo nihil
injussu Dei geritur, omnia
potentis et scientis.

263

Illi angelos, dæmones, ho-
mines, animantia, stirpes, la-
pides cælos et elementa, cun-
ctis

264

ita denique curæ esse, ac parere.

265 Nihil fieri, nihil moveri, nihil contingere, ac ne stipulam quidem attolli ullam, aut floccum volitare, extra illius præscripta et iussa.

266 Hanc esse universi legem, non alium esse in reb⁹ casum, non fortunam, aut sortem.

267 Omnia ab eo fieri cum summa æquitate, et sapientia, tametsi viis nobis ignoratis.

268 Quæcunque cuivis contingunt, ad ejus referri commoda, si sit bonus: non ad ista pecuniolæ aut mundi hujus momentanei, sed illius æternæ salutis.

269 Ergo quæcunque in hoc mundo accidunt, tanquam ab autore Deo profecta, æquis animis accipienda atque appro-

probanda sunt. ne affectu nostro, et tanquam iudicio consilium damnare videamur, et improbare voluntatem iustissimi illius et sapientissimi rectoris omnium Dei, quia non assequimur.

Ei nos obsequi ac subditos præbere, laudare atque approbare cuncta quæ facit, sapientissimumque est.

Nos pueri, et meliorum rerum inficii, quæ damnosissima sunt deflemus non dari, tanquam utilissima: quæ utilissima, horremus tanquam adversissima.

Ut nihil sit nobis sæpenu-mero pestilentius, quam fieri votorum nostrorum compotes.

Quumque in tantis tenebris ignorantis versemur, sic Deo visum est, ut nobis
sola

270

271

272

273

sola sit præstanda culpa, cætera omnia illius curæ remittantur.

274 Nobis velimus nolimus exequendum est, quod de nobis statuit ac jubet rector hujus tanti operis: quorsum igitur spectat malè cum lachrymis detractâtes & reluctâtes trahi, quam hilariter et ultrò duci?

275 Certè amicus omnis DEI, legib⁹ & voluntati amici obtemperabit.

276 Hæc potissima ratio est Dei amandi, sicut Christus inquit: *Vos amici mei eritis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.*

277 Pacificator humani generis cum Deo, & autor salutis nostræ est Iesus Christus, homo Deus, Dei omnipotētis Filius unigenitus, quem ad hoc ipsum Pater misit, quum ei visum

sum est misereeri generis humani, quod maximo suo malo inimicum se fecerat Deo.

Nullum excogitari potest malum pestilentius, aut exitiabilius, quam per peccatū à Deo separari. perenni bonorū omnium fonte, ad perniciosissimam converti miseriam, & à dulcissima vita in acerbissimam mortem.

In hoc inter cetera Christ⁹ venit, ut rectissimā viam nos edoceret, qua insisteremus proficiscētes ad Deum, nec ab ea vel pilum deflecteremus.

Hanc ipse & verbis indicavit, ac patefecit, & exemplo vitæ suæ munivit expeditissimam atque certissimam.

Humana omnis sapientia, si cum religione Christiana conferatur, cœnum est, & mera stulticia.

Quic

- 281 Quicquid grave, prudens, sapiens, purum, sanctum, religiosum: quicquid cum admiratione, exclamatione, plausu apud gentiles sapientes legitur: quicquid ex illis cōmendatur, ediscitur, in cœlum tollitur: id totum purius, rectius, apertius, expeditius invenitur in pietate nostra.
- 283 Hanc nosse, perfecta est sapientia: juxta hanc vivere, perfecta virtus. sed nemo vere novit, qui non sic vivat.
- 284 Vita Christi testatur humanam ejus probitatem miracula, omnipotentiam divinitatis: lex, cœlestem sapientiam.
- 285 Ut ex probitate accedat exemplū ad imitandū, ex auctoritate vis ad obediendū, ex sapientia fides ad credendum.
- 286 Probitas amorē eliciat, majestas cultū, sapientia fidem.

Si quis quæ Christus præcipit expendat, cōperiet omnia ad nostras utilitates referri, ut nemo nisi maximo suo bono sentiat se credere.

287

Ut nihil est homini grati⁹, quā fidi sibi, ita nec Deo, nec quisquā bene de illo cogitat, cui timide seipsum tradit.

288

Fundamentum salutis est, credere Deum esse Patrem, et hujus Filium unicum Iesum Christum legis latorem nostrum: & ex utroque spirari sanctum illum afflatum, sine quo nihil agimus, nihil cogitamus excelsum, aut profuturum nobis.

289

Verus Dei cult⁹ est, animū morbis & pravis affectibus perpurgare: & in illius quam proximè possumus transformari simulachrum, ut puri et
san-

290

sancti simus, sicut & ipse est,
neminem oderimus, omnibus
prodesse studeamus.

291 Quo magis te a corporali-
bus ad incorporea trāstuleris,
hoc vitam diviniorem vives.

292 Ita fiet, ut Deus cognatam
& similē sibi naturam agnos-
cat eaque delectetur: ac velut
in vero & germano Templo
habitet, multo sibi acceptio-
re, quam ista sunt lapidum
et metallorum.

293 Templum Dei sanctū est,
inquit *Paulus*, quod estis vos.

294 Tantus hospes conservan-
dus est: nec tetro peccatorū
fœtore expellendus.

295 Corporalia opera fatua sunt
ante DEVM, nisi conditura
ex animo addatur.

296 In occultissimis recessib⁹,
et procul ab omnium oculis,
atq;

atque adeò in corde ipso, atq;
in animo tuo scito te habere
Deum arbitrum, testem, judi-
cem omnium, etiam cogita-
tionum tuarum: ut illius præ-
sentiam reveritus, nihil non
modo facias, sed nec in animū
admittas nefarium, aut turpe.

Charitas erga Deum hæc
esse debet, ut illum cæteris re-
bus universis anteponas, ho-
noremque & gloriam illius
chariorē habeas, cunctis vitæ
hujus honorib⁹ & cōmodis.

Et quemadmodum amicus,
quum amici memoria occur-
rit, benevola quadam afficitur
& pia lætitia: sic curare te de-
cet, ut divina omnia amicissi-
ma tibi sint, & proinde gra-
tissima, verferisque in illis
multo libentissime.

Quoties nominari audis
D Deum,

297

298

299

Deum, majus quiddam et admirabili⁹ occurrat, quā quod possit humana mens capere.

300 Quę de illo et divinis dicuntur, audi, non quo modo humana, sed cum magna animi admiratione.

301 De Deo ne quid temere censeas, aut de illius factis pronuncies aliter, quā venerabundus et timide.

302 Impium, in res sacras joculari, aut dicta sanctorum scripturarum ad lusus, ineptias, aniles fabulas, scommata convertere: ceu quis medicina ad salutem parata cœnum aspergat: ad obscœnitatem autem trahere, id verò nefarium et intolerabile.

303 Omnia decet illic esse admiranda: et cum ingenti dignatione in animo recipienda.

304 Sacris intersis attentè ac

piè, non ignarus, quæcunque
ibi seu vides, seu audis, esse
purissima et sacrosancta, spe-
ctareq; ad immensam illâ Dei
majestatem: quâ adorare facile
est, cõprehendere impossibile.

Ita ut in divina illa sapien-
tia altiora semper existimes
latere, quâ quò possit vis ul-
la humani ingenii pertingere.

Dicta sapientum hominum
etiam non intellecta venera-
mur, quanto id æquius est
divinis deferri.

Quoties nominari audis
Iesum Christum, toties veniat
tibi in mentem charitas illius
in nos inæstimabilis, et recor-
datio illius sit tibi dulcedinis
et venerationis plena.

Quum titulum aliquem,
aut epitheton Christi audis,
extolle te in ejus contempla-

305

306

307

308

tionem: et ora, ut talem se præbeat erga te, velut cum clementem, mitem, placidum: ut talem illum experia-
re, quum omnipotentem, ut id ostendat in te, ex pessimo reddens optimum, ex hoste filium, ex nihilo aliquid: quum terribilem, ut eos a quibus terrere, terreat.

309

Quum Dominum vocas, fac illi servias: quum patrem, fac ames, et te dignum præstes tanto patre filium.

310

Nulla res est in toto universo, cuius si vel originem, vel naturam, vireque intuearis, non suppeditet, quo autorem omnium Deum admireris, et adores.

311

Nihil exordire, non invocato prius numine. Deus enim, in cuius manu sunt progressus

gressus et exitus, optatos eos tribuit iis actibus, quos ab ipso auspicamur.

Quicquid aggressurus es, 312
finem spectato: et ubi tu rectum consilium prastiteris, de eventu ne sis sollicitus.

Illi fide, in cuius potestate 313
sunt rerum eventus.

Quandoquidem religio 314
omnis sita est in intimis pectoris, preces da operam ut intelligas: et cave ne orantium permurmures, sed quum oras, rotus et animo et mente, et cogitatione, et vultu in hoc sis, ut omnia secum consentiant, & excellentissime respondeant actioni.

Execrantur illum cœlestia 315
oracula, qui opus Dei facit negligenter.

Si in citharædo turpe est, 316

¶ 3 aliud

aliud ipsum ore, aliud fides
ejus sonare: multo est turpius:
quum Deo psallimus, aliud
linguam dicere, aliud ani-
mum cogitare.

317

Vota nostra sobria sint, et
digna quæ a Deo petantur, et
quæ Deus det: ne stulta illum,
aut inepta offendant.

318

Sumpturus cibum, recor-
dare omnipotentix Dei, qui
cuncta ex nihilo condidit sa-
pientix ac benignitatis, qui ea
sustinet: mansuetudinis et cle-
mentix, qui etiam inimicos
suos pascit.

319

Expende quantum illud
sit, tot vitis universitatis
mundi hujus, tam variam
quotidie alimoniam sufficere,
conservare omnia, et vindica-
re ab interitu, quò nutu suo
tendunt.

Nul-

Nullam neque hominum,
neque angelorum sapientiam
non modo hoc non posse
præstare, sed nec intelligere.

320

Itaque, quum scias te de il-
lius bonis vivere, cogita
quàm execranda sit ingrati-
tudinis, quàm perditæ teme-
ritatis, audere te cum illo ini-
micitias, exercere, cujus be-
neficio et voluntate consistis:
non amplius, si nolit, futurus.

321

Ad mensam sint casta om-
nia, pura, cordata, sancta: qua-
lis ille est, inter cujus munera
tunc verlaris.

322

Omnis detractio, virulen-
tia, atrocitas, crudelitas à
mensa arceatur, in qua tu sen-
tis incredibilem Dei erga te
suavitatem et clementiam.

323

Quo intolerabilius est, cum
te locum asperitate aut odio

324

in fratrem contaminare, ubi tu benignam et largam in te lenitatem percipis.

325 Quod nec gentiles ignorarunt, qui eam ob causam mensæ sacra nominabant læta et festa: ad quam triste aliquid aut atrox dici, fieri vel nefas erat.

326 Quumque sis omnipotenti, sapientissimo, largissimo Deo curæ, tu immodicam sustentandi tui curam depone, tanquam bonitati illius diffus. unicam curam suscipe, quomodo illi placeas, ac satisfacias.

327 Stultissimum est, alimenti causa pravam ullum facinus admittere: & illum offendere, à quo solo alimenta veniunt: ut eum tibi iratū facias, à quo aliquid contendis impetrare.

Præ-

Præsertim quum non alimentis conservetur vita, sed voluntate Dei, quemadmodum divinis oraculis declaratum est, Non pane hominem vivere, sed verbo Dei.

328

Habemus syngrapham Iesu, universorum in cœlo & in terra Domini: nihil eorum quæ sunt opus homini, futurum iis, qui quæsierint regnum Dei, & justitiam ejus.

329

Tum ex Dei donis, quæ ipse arbitrio suo & largitur, & tollit, quum is in te tam benignus fuerit, tu in fratrem tuum, illius filium, malignus ne esto, reputans vos ex æquo esse Dei filios: nec Deum plus tibi debere, quam illi tantum voluisse te dispensatorem & administratorem esse, & à quo secundum Deum frater tuus peteret.

330

D 5

Ni-

331 Nihil verius datur Christo,
quàm quod egenis datur.

332 Sumpto cibo, considera
cujus sit sapientiæ, cujus po-
tentia, vitam nostram iis re-
bus quas edisti sustentare, &
ruentem fulcire.

333 Itaq; habeas Deo gratiam,
non quantam haberes illi, qui
tibi pecunia sua cibarium
emisset: sed quanta habenda
est ei, qui te & cibum ipsum
condidit, et cibum propter
te, et cibo te sustentat, non vi
illius, sed sua.

334 Quum petis quietem, &
quum surgis, reminiscere be-
neficiorum Dei, non in te so-
lùm, sed in totum genus ho-
minum, atque adeo mundum
universum.

335 Cogita quantæ sint hostis
hominũ per licentiam quie-
tis

tis insidiæ, dum homo velut
cadaver jacet, impos sui: quo
instantius orandus est Chri-
stus, ut nos tam imbecillos
tueatur.

Nec ullo nostro peccato
irritandus est custos & præ-
ses noster.

Et frons & pectus crucis
nota exterius muniendum:
interius verò, piis precib⁹, &
sanctis meditationibus.

Vbi jam lectum ingrederis,
fac cogites, unumquēq; diem
imaginē esse humanæ vitæ:
cui succedit nox et somnus,
simulachrum mortis expres-
sissimum.

Itaque rogandus est Chri-
stus, ut in vita et in morte ad
sit semper propitius ac favēs,
illāq; ipsā noctē præbeat no-
bis placidam atq; tranquillā.

Néve

340 Nève in somniis terreamur:
semperque, etiam sopitis, ille
menti nostræ obversetur. il-
lius solatiis recreati ad matu-
tinum tempus, sospites & læ-
ti perveniamus, cum pia me-
moriam sanctissimæ mortis ip-
sius pretii, quo genus huma-
num redemptum est.

341 Cubile servabis castum
mundumque, ne jus ullum
in id inveniat autor ille & ca-
put totius spurcitiei.

342 Signo crucis, & sacra aqua,
& invocatione divini numi-
nis, sed in primis sanctis co-
gitationibus, & statuto custo-
diendæ pietatis, omnem ab
eo diaboli ditionem pellas.

343 De mane surgens commen-
date Christo: cui & age gra-
tis, quod illius ope ac præsi-
dio non es illa ipsa nocte op-
pressus

pressus dolis et invidia im-
manis hostis.

Et quemadmodū de nocte
dormisti, postea evigilasti:
sic nostra corpora recordare
dormitura per mortem, hinc
reddenda vitæ à Christo,
quum apparebit iudex vivo-
rum et mortuorum.

Quem supplex obtestare,
ut sequentem diem velit aq̃
faciat te in obsequio suo totū
consumere, ne quem lædas,
neu à quo lædatur tua probi-
tas: sed septe⁹ undiq; ac munit⁹
pietate Christiana, sospes et
integer tot evadas retia, tot
pedicas, quot per vias omnes
et aditus humanos sparsit te-
tenditq; insidiosus diabolus.

Sanctissimam DEI pa-
rentem Mariam, et reliquos
divos, divasq̃ venerare, *

tau-

344

345

346

calu
civilis

347 tanquā charos amicos Christi
Dei, vivētis in secula seculorū.

348 De illorum vita et actis cre-
bro vel legito, vel audito at-
tentissim⁹ et libentissimē, pio
et venerabundo animo, ut ti-
bi ad imitationem profint.

349 De illis sic senti, sic loque-
re, tanquā non jam homi-
nibus, sed supergressis naturā
omnē et fastigiū humanū di-
vinitati proximis et cōjūctis.

350 Inter homines verō quum
tanta sit cognatio similitudi-
nis in corpore, et toto animo,
simulque omnes pari jure in
mundum invec̃ti, ad sociera-
tem et vitæ communionē fa-
cti: ad hāc cōservandā lex est à
natura proclamata ne quis al-
teri fecerit, quod sibi factum
nolit.

Hoc unum instaurator ille
naturæ collapsæ suum esse

dogma professus est, sed explicatum et illustratum.

Nam ut humanam naturam ad similitudinem Dei, quoad ejus fieri potest, sublatam suis omnib⁹ numeris consummaret, non modo mutuum amorem imperavit, sed eorum quoque qui nos oderunt.

Ut simus cœlestis patris similes, qui suos quoque inimicos amat: quod declarat beneficiis illos prosequendo, et quidē maximis, neminē odit.

Quid quod hominum ingenium ita fert, ut benevolos in se illos velint: etiam in quos ipsi sunt malevoli.

DE CHARITATE.

Sapientissimus vitæ nostræ magister, nempe et autor, unicum dedit ad viven-

vivendum documentum, ut amemus: gnar⁹ vitā nostram, si amemus, fore felicissimos, nec aliis opus esse legibus.

355 Nihil felicius quam amare. ideo Deo et angelis felicissimi, qui amant omnia.

356 Infelicius nihil quam odisse, quo affectu miserrimi sunt diaboli.

357 Verus amor omnia exaquat. ubi is viget, nemo alteri quærit præferri, nemo a dilecto rapere: quum apud se censeat, quæ apud illum.

358 Non litem movere fratri charo, ac neq; se unquam injuria putat ab illo affici: ideo nec ultionem meditatur. nemo invidet ei, quem amat: nec quisquam malis amici gaudet, nec bonis indolet: contra potius gaudet cum gaudentibus

bus (juxta dictum Apostoli) flet cum flentibus: idque non fictè aut simulatè, sed ex animo quoniã amor omnia reddit cõmunia, suaq; esse existimat, quæ sunt ejus quæ amat.

Documenti hujus solidum et verissimum exemplar oculis nostris ad imitationẽ præpositum sunt Christi aetiones.

Venit enim Dei filius, non ut verbis modò, sed exemplo vitæ suæ rectam nos doceret vivendi rationem, ut illustratis sole illo suo animis nostris, aperte qualis quæque res esset cerneremus.

Primum exercitus per omne genus patientiæ, quantã ostendit animi moderationẽ, in quanta potentia impetitus tot, am gravib⁹ contumeliis, nemini remaledixit: tantum docuit

359

360

361

docuit viam Dei, adversam detestatus. vinciri se est passus, qui mundum evertere vel unico poterat nutu.

362 Calumniam quàm patienter tulit?

363 Deniq; sic gessit sese, ut nemo in eo potentiam noverit, nisi ad juvandum.

364 Rex et Dominus universorum, per quem fecit pater hunc mundum, quàm æque tulit æquari se infimis mortaliū? & propriam sibi domum, & charis suis ministris deesse alimenta?

365 Conditor rectorq; naturæ, malorum naturæ nostræ expers non fuit, esuriit, sitiit, delassatus fuit, & mæstus. quorsum hæc, nisi ad exemplum nostrum?

366 Tam amicus pacis, cōcordiæ, charitatis, ut nullū vitium

magis sit insectatus, quā superbiam: & quæ illinc oriuntur, arrogantiam, ambitionē, cōtentionē, dissidia, similitates.

Ostendens nihil esse quod quis vel ab externis sibi quicquam arroget, vel a corporeis quum sint advēitia et aliena.

Nec ab internis, & virtutē, quū à Deo dentur: & ob hoc ipsum tolluntur: quod quis ejusmodi muneribus sese effe- rat, nec fontem atque originem agnoscat: despiciens eos ad quorū utilitatem hæc à Deo accepit.

Et ad superbiam infringen- dam, ne quis tanquā ritē subditus religioni, & servator legis Evangelicæ sibi placeat, audivimus ab eo: *Quum omnia quæ vobis præcepi feceritis, dicite, servi inutiles sumus.*

Quanta

367

368

369

370 Quanta stulticia est eorum,
qui se exactè Christianos glo-
riantur? & aliis in observanda
lege sese anteponunt?

371 Quum nemo de se norit, an
virtutem habeat, utrum odio
Dei an gratia dignus sit: an il-
le, cui sese præfert, virtute sit
locupletior: an ascitus & de-
stinatus in consortium cele-
stium, quum sit ipse miseris
sempiternis assignatus.

372 Idcirco iudicium omne de
homine homini ademit, cæco
& ignaro recessuum cordis,
ad se transtulit scrutatorem
pectoris humani.

373 Exteriora enim quæ sola
oculis hominis intuetur, in-
firma & incerta sunt interio-
rum signa.

374 Non ergo uno congressu,
quod nonnulli faciunt temera-
rii, non centum, non longissi-

mo cōviētū de ingenio, vitiis,
aut virtutib⁹ cuju:quam sen-
tentiam in totum feras.

Longissimæ & obscurissi- 375
mæ sunt in humano corde la-
tebræ, quæ humana acies in
tantam caliginem penetrabit?

Et cum Christus universū 376
genus hominum morte sua
sibi asserverit, tantoq; pretio
de servitute diaboli redeme-
rit, nemo aulit contemnere,
nemo ludere animam: quam
ita Dominus amavit, ut nihil
cunctatus sit vitam suam pro
illa effundere.

Pro universis crucifixus est 377
Dominus, & pro singulis.

Nec speres fore Christo 378
rem gratam, si tu cederis,
quem ille amat.

Hanc vult sibi referri gra- 379
tiam, ut quemadmodum ipse
Do-

Dominus nos servos nequam
& pessimè meritos amavit,
ita & nos conservos nostros.

380 Hic incheavit mutuam ho-
minum inter se & cum Deo
charitatem, hoc est humanæ
beatitudinis jecit fundamen-
ta, in cælo absolvit.

381 Hæc est vita & gratia Chri-
sti, sapientia humanum inge-
nium excedens : æquitate
intelligentibus congruens,
bonitate cunctos alliciens.

382 Nemo se Christianum esse
putet, nemo se Deo esse charū
confidat, si quem odit: quum
Christus nobis homines om-
nes commendavit.

383 Hominem tibi a Deo com-
mendatum, si dignus est, ama,
quia dignus est quem aimes:
sin indignus, ama, quia Deus
dignus cui pareas.

384 Non jejunia, non erogatæ

opes omnes in pauperum usum, hominē Deo gratiosum reddunt: sola hoc præstat hominum charitas. hoc nos Apostolus ejus docuit.

Nullum videbis hominem, 385
quem non existimes debere tibi esse fratris germani loco, ut ejus rebus prosperis gaudeas, adversis doleas, juvetq; quantum erit opus tuæ.

Non natio affectum hunc 386
minuat, non civitas, non cognatio, non professio, non conditio, non ingenium. unus est omnium pater Deus: quem tu edoctus à Christo quotidie patrem compellas: qui te filium agnoscat, si tu ejus filios fratres agnoveris?

Ne sit tibi turpe fratrem illum 387
habere, quem Deus non dedignatur filium.

Pacem & concordiam, & 388

amorem invexit Deus.

389 Partes, & factiones, & privatae utilitates cum alienis damnis, sicut etiam dissidia, rixae, contentiones, bella, diabolus peritissimus horum artifex.

390 Deus quia vult nos salvos, spargit benevolentiam: diabolus quia perditos inimicitias.

391 Concordia etiam pusilla coalescunt: discordia maxima dissipantur.

392 Qui pacem, qui concordiam student inter homines vel conciliare, vel conservare sanctam rectam, ii filii Dei vocabuntur, teste Christo: hi verè sunt pacifici, de quibus ipse loquitur. qui verò discordias serere, charitatem hominum inter se rescindere, ii filii diaboli.

393 Summum inimiciarum, quo

quo belluarum feritatem omnium homo superat, bellum: scito rem esse non hominum, sed quod verbum ipsum loquitur, belluarum.

Quàm detestatur natura, 394
quæ hominem inermem genuit, ad mansuetudinem & communionē vitæ: averfatur Deus, qui penitus vult & imperat mutuam inter homines omnes charitatem.

Nec quisquam homo homini vel bellum facere, vel nocere potest sine scelere. 395

Si quem arbitreris iniquo aut intenso esse in te animo, 396
nullum laborem aut operam refugias, dum illum quacunque ratione lenias, & places tibi.

Neq; in ea re vel precibus, 397
vel obsequio, vel fortunis
E parcas,

398 parcas, modò tibi gratiam
omnium pares, celerem viam
ad gratiam Dei.

Neminem irriseris, cogi-
tans quod uni alicui accidit,
posse cuivis accidere. age po-
tius Deo gratias, quod te ex-
tra eam sortem posuerit: &
ora, tum tibi ne quid tale ac-
cidat, tum illi sic afflicto sal-
tem remedium aliquod, vel
æquum animum: & ipse sub-
veni, si potes.

399 Crudelis animi est, alienis
malis gaudere, & non misera-
ri communem naturam.

400 Esto hominibus miseri-
cors, & consequere à Deo
misericordiam.

401 Fortuna & casus humani,
sunt omnibus communes,
unicuique minantur, unicui-
que impendent.

402 Hoc amore hominibus de-

bito, nihil existimato posse te
facere aptius & congruentius,
quàm si maximum bonum,
hoc est virtutem, eis procura-
veris: si studueris, ut omnes
si potes, utique quàmpluri-
mos reddas bonos.

Nihil magis amori disso-
num, nihil damnosius aut de-
terius feceris, quem si quos
males, reddideris vel suasi-
bus, vel exemplo, vel ullo alio
incitamento.

Primum omnium & feli-
cissimum est, si ames etiam
odiosus: sed jucundissimum
quoque est, & maximè tutum
amari.

Nullæ certiores opes, quàm
certæ amicitia.

Nullum potentius satelli-
tium, quàm amici fideles.

Solem e mundo tollit, qui è
vita amicitiam.

E 2

403

404

405

406

407

408

Sed vera & solida & duratura amicitia, tantummodo est inter bonos, inter quos facile amor coalescit.

409

Mali nec inter se amici sunt, nec cum bonis.

410

Vt ameris, certissima est & brevissima per amorem via: nihil enim sic amorem elicit, ut amor.

411

Conciliatur quoque virtute, quæ natura sua amabilis est, ut vel ignotissimos ad se amandam invitet & trahat.

412

Tum etiam virtutis signis, mansuetudine, modestia, pudore, humanitate, comitate, affabilitate: si nihil vel dixeris, vel feceris, quod arrogantiam, aut insolentiam, aut petulantiam, aut obscœnitatem resipiat: omnia sint dulcia, mitia, lenia et pura.

413

Amicitiz venenum, si ames

tanquam osuri: et amicum
sic habeas, ut putes posse ini-
micum fieri.

Salutare illud, odi tan-
quam amaturus. 414

In amicitia nulla sit inimi-
citiae cogitio. quem habes
amicum, ne credas futurum
unquam inimicū: alioqui in-
firma et fragilis erit amicitia. 415

In quo decet inesse fidem,
constantiam, simplicitatem,
ut de amico nec ipse suspice-
ris, nec suspicantibus aut de-
ferentibus aurē accommodes. 416

Vita non est vitā suspicaci-
bus aut timidis, sed assidua
mors. 417

Ne in alienas vitas inqui-
ras, néve curiosius scruteris
quid quisque agat, multae
hinc suboriuntur simultates. 418

Et qui haec faciunt, suorum 419

solent esse incuriosi, alienorum solliciti. Stultum est, alios tam probe nosse, seipsum ignorare.

420 Nec amare tantum homines debes, sed etiam quos æquum est revereri, ac inter eos honestè versari, et cum decore: in quo est officium vitæ communis.

421 Ne putes nihil interesse, ubi, cum quibus, apud quos agas.

DE CONVICTU HOMINUM.

422 **S**it tibi inter homines modestia, et moderatio in universo corpore: et præcipuè in oculis, ac ore toto, à quo absit species omnis fastidii et contemptus, absit gesticulatio et lascivia: serenitas illud et quietudo exornent, argumentum animi ad eum modum affecti. So-

Solum humanæ faciei tegumentum decorum in primis et favorabile, modestia et verecundia, qua nudis nihil dici potest foedius aut detestabilius.

423

Desperanda illius salus, quæ desit pudere malefæ cere.

424

Nec vultus sit in atrocitatē, aut severitatem nimiam compositus, unde colligitur sævus et impotens animus.

425

Risus ne sit frequens, aut immoderatus, aut cum clamore et cōcussione corporis, ne in cachinnū aut risū exeat.

426

Nullam esse rem talem existima, quæ te tantopere queat exhilarare, ut ingentem attollere risum cogat.

427

Sed risus potest esse causa aliqua, irrisus nulla.

428

Irridere bona nefas, mala

429

E 4

crude.

crudelitas, media stultitia,
probos impium, improbos
sævum, notos immanitas, ig-
notos dementia, denique ho-
minem in humanum.

430 Oculi sint quieti, manus
ne ludibundæ, ne gesticula-
trices.

431 Nec assuesce quenquâ cæ-
dere. ex talitro venit ad
pugnum, hinc ad fustem &
ferrum.

432 Solos bonos vero ac ger-
mano honore prosequere,
qui ex veneratione animi
nascitur.

433 Magistratibus exteriorem
honorem exhibe, illisquæ au-
diens esto, etiam si gravia &
molesta imperent. hoc enim
vult Deus, propter publicam
quietem.

434 Divitib⁹ cede, ne irritati &
tibi & aliis bonis noceant.

Seni assurge, reuericus æta-
tem & rerum usum, pruden-
tiamque, quæ in illa esse solet.
Honorationi alienæ nō modò
paria facito, verum etiā iuxta
præceptū Apostoli, præverte.
Salutantē non resalutare, nec
feliciter precanti feliciter re-
precari, si id factū cognoscas,
aut extremæ barbariei est, aut
incuriæ locordissimæ. Quam
exiguæ res sunt & nullius im-
pendii, salutatio, affabilitas,
comitas, honor? ac quam
magnas amicitias congluti-
nant exhibitæ, dissolvunt
prætermisæ? Quanta est bo-
narum rerum ignorantia nol-
le multorum benevolentiam
tantulo redimere? Genero-
sissimè ut quisque est, & op-
timè educatus, ita se maximè
mitem omnibus & comem

435

præbet: ut fastidium & ferocia ex utilitate sunt, aut hebetudine, aut imperitia, unde in bonas artes eruditio. Humanitas nuncupata est. Ipse si non salutâre, aut resalutare, negligentia magis ascribito, vel inconsiderantia, quàm contemptui. parum blandè aut honorificè appellatus, seu moribus, seu naturæ attribue, non malitia, vel odio. Hisce interpretationibus ac similibus, sanctam tibi ac jucundissimam parabis vitam. quippe omnes diliges, nec à quoquâ te offensum arbitrare. Vetus dictum, ut verax, ne suspicax: hoc verbis novum, sententia priscum, Ut quietus, ne suspicax.

436

Nemine n. contemnere videaris, non vultu, non verbo, non facto aliquo.

Si inferior es, quis superiorum ferat se contemni abs te? sin major, irritas, & avertis minorem contemptu.

437

Intolerabilis est contemptus, propterea quod nemo videtur sibi tam vilis, ut contemptum mereatur.

438

Multi laborant, ut à contemptu se vindicent, sed plures ut de contemptu.

439

Nec quisquam tantus est, quem non aliquando fortuna indigere minimis cogat.

440

Præter hæc omnia, nullus est contemptibilis, quē Deus filium dignatur, nisi in hoc Dei iudicium contemnas.

441

Et sæpe quem homines contemptu dignum putant, si perscrutarentur, veneratione & adoratione dignissimum comperirent.

442

DE

DE VERBIS.

- 443 **L**inguam dedit Deus hominibus, ut sit instrumentum societatis & communionis, ad quam natura hominem homini conciliat.
- 444 Hæc magnorum & bonorum & malorum est causa, prout utaris: scitè Iacob⁹ Apostolus assimilavit eam clavo navis: fræni sunt illi injiciendi: & cohibenda, ne vel aliis noceat, vel sibi ipsi.
- 445 Nullū est peccati ut facilius instrumentū, ita nec crebrius.
- 446 Nemini convicium feceris, neminem execreris, nemini noceto, non modo in re, sed nec fama atq; existimatione.
- 447 In neminem petulantius aut procacius debaccheris, vel effusius ac inmoderatus invehere, etiam lacessitus &

læsus: magis enim te et apud Deum, et apud homines cordatos lædes, quam illum ipsum cui maledicis.

Convitiū convitio regere, est lutum luto purgare. 448

Minitari, muliercularum est, nec probarum. 449

Nec sis tam tener, ut verbulis transverbereris. 450

Nec facundiam exerceas caninam, nec disertī laudem affectes, in alienam contumeliā, in quem infantem & murum esse satius est. 451

Alios reprehendere ne sis sollicitus: hoc cura, ne in te sit, quod alii possint merito taxare. 452

Verūm reprehendens ne utare acerbitate, aut atrocitate ulla verborum: fac ut objurgationis amarori aliquid admisceatur dulce, quod pla-

gam leniat, si quam facis.

454 Modo fruct⁹ pereat reprehensionis dum rem istudes nimium mitigare: neu in assentationem prolaboris.

455 Assentatio deformis vitium. turpe illi, qui dicit: perniciosum ei, qui audit.

456 Nec putes rem ullam esse tantam, ut a recto & vero propter eam sustineas deflectere. non hoc ab te opes, non ullæ necessitudines, non preces, non minæ, non mortis metus et certum periculum extorqueant.

457 Sic tibi et auctoritatem parabis, et fidem, ut oracula putentur esse, quæcunque dicas. aliter despiciaris, et indignissimus judicaberis, qui vel audire.

458 Sermone utitor modesto, civili, comi: non aspero, non

rusticano, vel imperito, sed
nec accurato aut affectato ni-
mis. ne, quum loquendum
sit ut intelligamus, sermoni
tuo interprete sit opus.

Nec contumeliosum usur-
pes sermonem, aut reprehen-
sorium, aut rigidum. sed neq;
blandum, aut fractum, aut
adulatorium.

Est quiddā mediocre, quod
nec suam dignitatem abjicit,
nec alienam tollit.

Lascivia et spurcities à ser-
mone extirpanda, ut à cibis
venenum.

Nec celeritatem in loquen-
do nimiam suscipias, nec ut
cogitationē prævertant ver-
ba: nec respondeas, antequam
qua de re agatur plenè intel-
lexeris: et quid ille cui respō-
des, dixerit senseritque.

Rarissimū debet esse illud

459
460
461
462
463

Cicronis, Quicquid in buccam: et meritò soli Attico dictum, ac nescio an usquam admittendum, quum inter amicos cavendum sit, ne quid dicamus, quod amicitiam dirimat aut lædat.

464 Quàm turpe illud et periculosum, Lingua quò vadis?

465 Christus Dominus noster, sciens ex loquacitate plurima oriri mala, et illa in primis quæ pugnant cum capite legis suæ, rixas, discordias, simulates.

466 Ad circumspectionem loquendi interminatus est: De omni verbo ocioso, quod homines fuerint loquuti, reddicturos eos rationem in disquisitione illa mundi.

467 Idcirco Psalmista inquit: Pone custodiam ori meo, et ostiū circūstantiæ labiis meis,

Ne sis in sermone immodicus, ac ne multus quidem, neve audiri velis solus. est enim in loquendo vicissitudo: etiã si cum imperitissimis agas, aut vilissimis. sed nec adeo rarus, aut tardus, ut ipse te auscultare existimeris, idque facere, quod singula tua verba singulæ tibi rosæ videantur.

468

Inter prudentes præstat audire, quàm loqui. sed est locus ubi tacere tam est vitium, quàm loqui quãdo non oportet. Nulla voluptas est tanta, quæ comparari queat colloquio prudentis hominis ac deserti.

469

Ne sis nimius percontator: est enim molestum et odiosum. Noris et illud Horatii, Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.

470

In differendo ne sis con-

471

tentiosus, aut pertinax: si verum audias, hoc protinus silentio reverere, illique tanquam divinæ rei assurgito.

472 Sin non audias, nihilominus concede hoc vel amico, vel modestiæ tuæ: præsertim ubi nullum neque probi mores detrimentum accipiunt, neque pietas.

473 Supervacanea est cōtentio, si non adsit proficiendi spes.

474 Arrogantiam, aut jactantiā, aut superbiam et fastidiosam auctoritatem nō ferunt homines, ne in maximis quidem viris, et omnē laudē meritis.

475 Ne verbis quod scis ostentes, sed rebus te ostende scire.

476 Nec quicquid est jucundū tibi dicenti, idem credideris esse aliis audientibus.

477 Cave ne quid facias, quod securus non sis, nisi celetur:

sed si fecisse contingat, nemi-
ni detexeris, quod taceri vis,
prior ipse taceas: sin detectu-
rus es, vide etiam atq; etiam
cui. Arcanum quid, aut cælan-
dum, maxime amico, quum
committis, cave ne jocum
admisceas, ne ille jocum ut
referat, occultum retegat.

Tibi verò arcanum creditū, 478
accuratius et fidelius custodi,
quàm depositam pecuniam.

Nihil erit in humana vita 479
tutum, si tollatur secreto-
rum fides.

Si quid promiseris, præsta, 480
etiam si res sit ardua in pri-
mis, et difficilis, saltem ut ob-
ligatam alteri tuā fidē solvas.

Si quid tibi sit promissum, 481
ne exigas: acrior semper in te
iudex, quàm in alios.

Existimare decet te, homi- 482
nes habere sensum, rationem,

mentem, iudicium: ne speres
te illis posse persuadere, ma-
lefacta esse benefacta, aut cō-
trā. nec falli posse reb⁹ simu-
latis, tectis, fucatis, adumbra-
tis: quæ tandē produnt se, &
fiunt tantō fœdiores ac invi-
siores, quantō prius occul-
tiores fuerant.

483 Infestis enim animis accipi-
mus eo, quib⁹ sumus decepti.

484 Ideo cōsulcius est omnia es-
se aperta, nuda, simplicia.

485 Nam etsi aliquando veri-
tas initio odiosa sit, deinceps
tamen nihil est amabilius aut
gratius.

486 Laborat aliquando veritas,
nunquam opprimitur.

487 Nec mendacii utilitas soli-
da est, ac diuturna: nec verita-
tis damnum diu nocet.

488 A mendacio tanquam cor-
ruptela quadā abhorreto: ni-

hil est enim humanæ conditioni abjectius, ut quod illam procul a DEO separat, diabolo similem ac mancipiū facit.

Deinde seu tardè, seu celeriter mendacium deprehenditur, vertiturq; mentienti in turpem ignominiam.

489

Quid despectius aut vilius mendace?

490

Si mendacem te norint, nemo credet tibi, etiam si affirmes verissima.

491

Contra si veracem, majorem habebit fidē nutus tuus, quàm aliorum sanctissimum jusjurandum.

492

Si non vis loqui repugnantia, si vis inesse verbis tuis constantiā, nihil opus est memoria, aut arte alia, quàm ut dicas semper quod credis verum esse.

493

Ve-

494 Verum vero consentiens,
falsum nec vero, nec falso.

495 Sed si vis in opinione tua
verum inesse, ne facile credas
nisi comperta vel magnā veri
faciem præ se ferentia.

496 Neu sis suspicax. unde il-
lud sapienter dictum : Si vis
esse verax, suspicax non eris.

497 Miserum illum, qui id egit,
unde extricare se non potest,
nisi per mendacium.

498 Iurare ne consuecas. Sa-
piens enim ait: Vir multū ju-
rans replebitur iniquitate, &
nō recedet à domo ej⁹ plaga.

499 Et Dominus in Evangelio
suo verat nos penitus jurare:
tantum affirmare, ita est: aut
negare, non est.

500 Magna est Dei reverentia,
non illū passim, aut facile, te-
stem adducere. nō hoc debet,
nisi ab invito & coaëto fieri.

Qui facile in seriis jurat,
in jocis jurabit: qui in jocis,
& in mendacio.

501

Si qui tibi credituri sunt,
æquè injurato credent, ut ju-
rato: si non credituri, magis
etiam jurejurando avertantur.

502

QVOMODO HOMI-

NIBVS VTENDVM.

INter homines est aliquod
faciendum discrimen. Sunt
enim ex eis alii domestici,
alii noti tantum, alii ignoti.

503

Domesticos voco, consan-
guineos, affines, et quib⁹ cū in
eadē domo & familia degis.

504

Omnes sunt diligendi,
etiā in ignotos talem te ostē-
des, ut sentiant te in univer-
sum toti generi humano ami-
cum esse: omnibusque bene
cupere.

505

Non

506 Non tamen te eundem præstabis omnibus, ut lineam albam in albo saxo. alios adhibebis consiliis, aliis parêbis & obsequere, alios reverberis ac coles, aliis gratiam referes, si quod ab eis tuleris beneficium: & iis potissimum, quorum opera usus es utilitibi, aut diligenti, aut fideli.

507 In quo animus pro opere computand⁹ est, non in multo pejore loco videatur esse qui conatus est, qui voluit prodesse, quàm qui profuit.

508 Operam si accepisti, ne sis minus de reddendo & compensando sollicitus, quàm si pecunias mutuas.

509 Nec putes minus esse operam dedisse, duntaxat honestam, & à sincero profectam, quàm pecuniam: quin hoc majus,

majus, quo cuique corpus quam externa charius debet esse. Ne expectes dum necessitates ad te suas familiaris deferat: tu illas odorare, & eis ultrò subvenias. Honestis precib⁹ occurre: et antequàm oreris exorare.

Parentes non amabis solum, sed secundum Deum unicè venerabere: illorum jussis tanquam divinis imperiis obtemperabis.

510

Persuasus id quod res habet, illos vicem tibi referre in terris Dei, nec te vel chariorem cuiquam esse, vel majori curæ.

511

His proximi sunt præceptores, pædonomi, tutores, denique quibus commendata est morum tuorum cura, quis nihil est in homine pretio-

512

F sius,

sus, aut præstabilius.

513 Istos velut alteros parentes
ama & reverere, his modestè,
imò cum alacritate quadam
pare, reputans quæcunque
præcipiunt, non ad sua illos
referre commoda, sed ad tua.

514 Quod quum ita sit, pessi-
mam tu illis gratiam redde-
res, si ubi ipsi commodis tuis
intentissimi sunt, tu eis odium
aut contumaciam pro tali be-
neficio reponeres.

515 Crede te illi, esse charum, à
quo amicè reprehenderis.

516 Nec unquam reprehensio-
nem obesse, vel inimici, nam
si vera objicit, ostendit quod
emendemus: sin falsa, quod
vitemus. ita semper vel me-
liores reddit, vel cautiore.

517 Quos familiares tibi factu-
rus es, explora prius, quibus
sint moribus, & quemadmo-

dum se cum aliis amicis gesserint, ne te postea necessitudinis pœniteat.

Ne familiaris illi fias, cujus familiaritatem bonos vides avertari. Eos etiam vita, qui non te amabunt, sed tua: quales sunt parasiti, & quorum consuetudine ac tanquam affrictu vel peior fies, vel labem aut periculum contrahes. Illos quoque, qui amicis felicioribus invident: tum qui jocorum studiosi, nihil pensi habent, in vitam & maximè arcana amicorum ludere, ac dicta dicere aut innata loquacitate reticenda cum primis effutiunt. sed illos potissimum, qui ob levem rixulam gravissimas inimicitias cum charissimis suscipiunt, acriusque in eos ulciscuntur,

quos aliquādo amarunt, quā
quos semper oderunt, barba-
rica quadam persuasione, mi-
nus ferendam esse injuriam
quæ fit ab amico, quā quæ
ab inimico. in quo se osten-
dunt, nunquam amasse: aliō-
qui non putarent se tam cito
læsos. Ejusmodi præstat ini-
micos, aut certe ignotos ha-
bere, quā amicos.

519

Esto in admittendis ad fa-
miliaritatem cunctantior, in
retinendis semel admissis cō-
stantior.

520

Familiares elige, non placi-
turos tantum, sed & profutu-
ros: non eos qui omnia lo-
quentur ad gratiam, sed qui
ad commodum: nec qui sua-
viter assentabuntur, sed qui
verè admonebunt.

521

Si consueveris assentato-
ribus delectari, nunquam

verum audies.

Ex bestiis exitiabiles maxime, inter feras invidia, inter mansuetas adulatio.

522

Quam amanda sapientia & virtus, tam execranda assentatio, quæ impedit ne illuc perveniamus, dum suadet jam pervenisse: tam diligenda recta admonitio, quæ illuc provehit, dum quantum super sit, & quemadmodum cōficiendum sit, docet.

523

Si reprehendi fers ægrè, reprehendenda ne feceris.

524

Miserum illum, qui admonitorē, cum eget, non habet.

525

Malorum hominum consuetudinem non secus atque istos peste devita: utrinque enim metuendum contagiū.

526

Nisi talis sis, qui confidas te posse illos meliores reddere.

527

528 Sed huic fiduciz non est nimis fidendum, præsertim quoniam natura nostra in malum fertur pronas: ad virtutem autem acclivis est atque ardua semita.

529 Explora & ipse qui sis, quo loco, quâ conditione: nec putes rem ullam esse tantam, ob quam tibi plus quam cæteris liceat.

530 Quo tibi plus concedente more licet, hoc minus retrahente moderatione libeat.

531 In minores præbe te comem, in maiores reverentem, in pares facilem ac tractabilem.

532 Sic ut vitio sis semper durus, rigidus, inexorabilis.

533 A potentioribus contemni te iniquè accipias: potiusque id crede fortunæ vitio fieri, quam hominis. Si

Si quid à minore proficiſcatur, quod tibi parum placeat, cogita non id protinus contumeliam eſſe, ſed libertatem.

534

Te etiam nimis eſſe delicatum, cui leves titillationes, grandes videantur eſſe plagæ.

535

Nec oportet exiſtimes te ſolum eſſe hominem, reliquos pecudes, quibus nec mutire liceat. homo es, vive æquo cum reliquis hominibus jure.

536

Imo verò ſi ſapientior es, ſi melior, hoc indulge, hoc concede magis de jure tuo cæteris: tanquam imperitiis, aut imbecillioribus. tibi verò minus velis ignoſci, cui tantum robur ſapientia & virtus attulere.

537

Si virtute non excellis, cur

538

F 4

poſtu-

postulas videri aliis potior? si excellis, cur affectibus moderandis non plus quam vulgus præstas?

539 Injuriam accipere, quam facere: decipi quam decipere, satius & præstantius. quod nec humana ignoravit sapientia, ut Socrates, Plato, Aristoteles, Seneca.

540 Memineris humanæ imbecillitatis esse falli, errare: ne te graviter aliorum delicta offendant, præsertim adversum.

541 Ignoscere generosi pectoris: iram retinere, atrocis, sævi, degeneris, vilis: quod & natura in mutis animantibus ostendit.

542 Quumque Deus nihil vel crebrius faciat, vel libentius quam ignoscere, quis est tam demens,

demens, qui negare possit illud esse pulcherrimum atque excellentissimum, quo tam propè ad naturam illam accedimus summi & præpotentis Dei?

Eris in homines talis, qualem cupis Christum erga te.

543

Et est profecto æquum, ut eam tu des hominibus veniam, qua in eisdem delictis aut aliis non paulo levioribus ipse eges.

544

Nulla oratio præstantior, aut efficacior apud Deum illa, quam edocti sumus ab ejus filio Christo Domino: quæ idcirco Dominica nominatur.

545

At illam non potes verè ac puro animo dicere, nisi toto pectore homini condonaris quicquid ipse condonari tibi a Deo petis.

546

547 Hac lege remittitur nobis
ingens debitum, si nos exi-
guum remittamus.

548 Quicquid unquam homo
in hominem peccavit minu-
tissima pars est ejus, quod
quivis hominū singulis mo-
mentis in Deum peccat. ni-
mirum tantum, quanto ma-
jor & excelsior est homine
Deus.

549 Si cui es iratus, fac juxta
monitum Apostoli, ne sol oc-
cidat super iram tuam.

550 Concessurus cubitum, om-
nes ex animo rixas, iras, of-
fensiones, cupiditates, tolli-
citudines deponere: ut compo-
sito & tranquillo animo pla-
cidissime te quieti tradas.

551 Cui semel ignoveris, cura
ut ille sentiat bona fide id esse
actum, ut nec ipse injuriarum
memi-

memineris, & experiatur te
amicum, si qua in re juvare
aut commodare illi potes.

Affectus injuria, cave ne
ultionē tuis manibus de quo-
quam sumas, nec eam ulli
mortalium mandes. non est
tibi jus in servum alienum:
imo in conservum tuum. Do-
mino tuo injuriam facis, si
non illi cognitionem relin-
quis de conservo tuo.

Atqui Deus est omnium
Dominus, universi sumus
ejus servi. sit satis, te qua-
stus: ac ne queraris quidem.
oculus Domini singula intue-
tur: & juxta sacrum verbum,
ipse novit & facientem inju-
riam, & patientem.

Idcirco sic ipse omnibus
edicit: Mihi vindictam, &
ego retribuam.

Nam

552

553

554

555 Nam quum in animo sit
injuria, non in facto, solus
Deus scit, qui fuerit animus,
et quod ei debeat supplicium.

556 Plerunque putamus eam
esse injuriam, quæ non est: ut
sunt nobis affectus nostri ni-
mis chari, qui non sinunt nos
singulariter examinare, sed ad
judicandum transuersos vi-
sua rapiunt.

QVOMODO SE QVISQVE
GERETERGA SEIPSV.

557 COnuenit te non charum
modo esse tibi ipsi, sed
etiam venerabilem præ-
bere, ut pudeat te tui ipsius
aliquid facturi vel ineptè, vel
imprudenter, vel impudenter,
fordè, flagitiosè, scelerate, ne-
fariè, impiè.

558 Pluris facias iudicium con-
scien-

scientiæ tuæ quàm voces omnes ingētis multitudinis, quæ imperita & stulta est, ignota temere ut probat, sic & dānat.

Conscientia est, quæ turbata maximos affert animo cruciatus. tranquilla, maximam beatitudinem, cui nullæ opes, nulla possunt regna cōparari.

559

Hoc est quod Dominus in Evangelio pollicetur suis, multo plura etiam in hac vita recepturos eos, quàm quæ pro se repudiarint.

560

Fama nec profutura malo, nec læsura bonum.

561

Mortuus quid plus referes de fama, quàm pictura Apellis laudata? aut equus in Olympia victor? ne vivo quidem prodest, si eā ignorat. si novit, nihil adfert aliud, nisi ut sapiens contemnat, insipiens sibi magis placeat.

562

Con-

563

Conscientia verum & solidum & duraturum reddit testimonium, plurimum in illo Dei iudicio valiturum, vitæq; hujus magna est magistra. Et quemadmodū scite ille dixit, murus aeneus, quo & tuti agimus inter innumera vitæ pericula, & securi: nec ull⁹ est tantus terror, qui eum commoveat. est enim mente defixus Deo, illiq; fidit uni, ac ei se novit peculiari esse curæ, cui scit parere universa.

564

Turpe est aliis notum esse, ignotum sibi.

565

An non tibi sufficit, te & tibi notum esse, & (quod maximum est) Deo?

566

Qui tamen nominis curam abjiciunt, ut audacius & securius peccent, il dupliciter sunt mali, quod nec homines reverentur, nec Deum.

Et in conscientiam injurii sunt, quam derident ac deludunt, tanquā ob id spreverint famam, ut se conscientiae suae liberi⁹ vindicarēt. quae hac de causa effusi⁹ delinquit, quod jam nullo metu coercetur.

567

Hoc est amare se, conari, laborare, magnis precib⁹ a Deo petere ac contendere, ut excellentissima nostri pars ornata atque exculpta sit veris germanisq^{ue} ornamentis, nēpe religione.

568

Non is amat se, qui opes, qui honores amat, qui voluptates, deniq^{ue} quaecunque sive extrinsecus sunt, sive in corpore: quum potissima hominis pars sit mens.

569

Nec amat se, qui ignoratione sui seipsum fallit, vel falli se ab aliis patitur: interdum gau-

570

gaudet, quū ea sibi persuadet
in esse bona, quæ nulla insunt.

571 Hic nō est in homine amor
sui, quum ipse sit animus: sed
amor corporis inconsultus,
cæcus, ferus, perniciosus, si-
bi & aliis.

572 Quem non injuria caput
esse ac originem malorū om-
nium Socrates pronunciavit:
quippe tollit charitatem mu-
tuam, unde in genere huma-
no mala omnia nascuntur.

573 Nimirum qui se hoc modo
amat, is nec alium amat, nec
ab alio amatur.

574 Superbus mitibus, discors
superbis multo etiam magis.

575 Servator noster brevi de-
clarat documento, quid sit
amare se, quid odisse: Qui
odit, inquit, animam suam, ni-
hil illi in rebus istis fortuitis
aut

aut perituris indulgendo, is
verè amat eam, & salvam cu-
pit: qui verò amat indulgen-
do, is odit, is vult perditam.

Laborem pro æterno &
cœlesti præmio, quis nisi
amens refugiat? quum nec ca-
duca hæc et fragilia citra la-
borem acquirantur.

Hæc est lex eorum quibus
pater est Adam, ut laborent:
hæc eorum execratio, quibus
mater Eva, ut affligantur.

Quanto præstat admitti ut
maxima merces opera nostra
quærat: quam exigua, vilis,
et evanida atque hinc sempi-
ternus cruciatus et mœror?

Quid quod facilius et tuti⁹
et securius, ac proinde jucun-
dius leviusque est, bene age-
re: quum peccatum timoris
et sollicitudinis sit plenum?

Pecca-

576

577

578

579

580 Peccatum hominis mors:
ut jugulare seipsum videatur,
quisquis peccat. abducit
enim se à Deo, vita nostra: &
à quiete conscientiae suae: qua
nihil est beatius.

581 Peccati sordes ablues
lachrymis, poenitentia, & invocatione
divinae clementiae,
multum huic confusus.

582 Occasio omnis peccandi,
& causa, intentissima cura
vitanda est. Sapiens ait: Qui
amat periculum, peribit in eo.

583 Et imminet semper occasione
suae diabolus, per quem
nunquam nobis licet securis
agere.

584 Semper est cum eo belligerandum,
ut verè Iob dixerit:
Milicia est vita hominis super
terram.

545 Et quum sit hostis tam
potens,

tens, robustus, vafer, tam cal-
lidus, veteranus, exercitatus,
tot vires habeat, tot stratage-
mata: nulla ratione, aut arte,
aut vi nostra propria possem⁹
pares illi, nedum superiores ē
conflictu excedere: idcirco
diffisi nostris copiis, ad Deum
accurrendum est, ad opem
implorandam.

Hac causa Dominus ac ma-
gister noster suis illud subin-
de praecepit, orent, & religio-
sis affectibus a patre omnium
petant, ne in tentationem du-
cantur, hoc est in praelium,
quo manus cum diabolo cō-
ferant.

Et in oratione, quam ipse
nos docuit, illa est corona: Et
ne nos inducas in tentatio-
nem, sed libera nos a pravo
illo insidiatore.

Sic

586

587

588

Sic ergo agamus semper, tanquam in acie armati: vigilantes, accincti, intenti, occasionibus nostris non indormientes & quum tanta sit vitæ fugacitas, in tanta incertitate, ut ne crastinum quidem possit sibi quisquam polliceri, stultum est & periculosissimum, si spes nostras in longum tendamus, differamusque nos adornare futuro itinere, quo singulis momentis vocamur, incerti quando (velimus nolimus) in illud pertrahemur. Quam ob rem paremus nobis thesaurum ad futuram vitam, cui aliquid quotidie accrescat, quo instructi & confisi, nunquam per seignitiem aut secordiam inopinantes opprimamur, aut discedamus inæsti, sed parati abire, & vitæ lut-

ta hujus pleni, agentes præ nobis magnam & optimam spem vitæ, innocenter sanctæque transactæ per fidem filii Dei & pietatem, quam nos edocuit, quo munere nullum potuit homini à Deo majus aut pulchrius dari: quo Deum noscimus, et quantum effici à mortali potest, amulamur, sequimur, consequimur.

Sine hoc quid est homo aliud, quàm immortale pecus?

Vt unus dies humanæ vitæ præferendus est longissimæ ætati corvi, aut cervi: ita dies unus ex religione actus, hoc est, divinæ vitæ, toti æternitati sine religione anteponendus.

Hæc est vita æterna, inquit Christus Dominus, ut agnoscamus patrem et quem ille

589

590

591

illemisit IESVM CHRI-
STVM.

59.

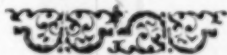
Hic est cursus absolutæ sa-
pientiæ, cujus primus gradus
est nosse se, postremus nosse
DEVM.

REGI *Seculorum Immor-
tali & Invisibili, soli*
DEO Honor
& Gloria.

A M E N.

Lege & Elige.

F I N I S.

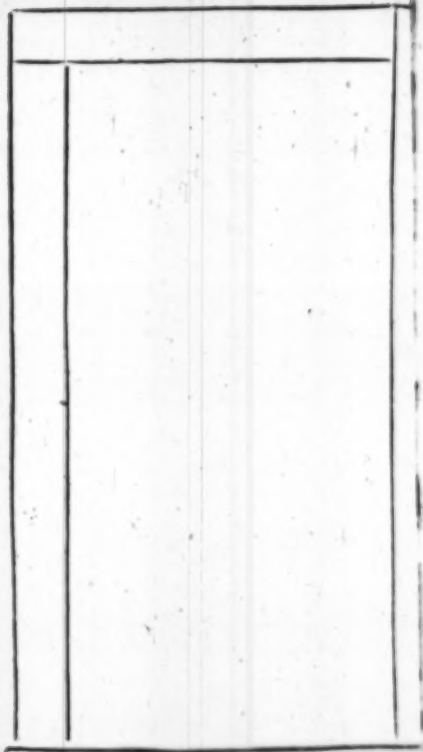
vis,

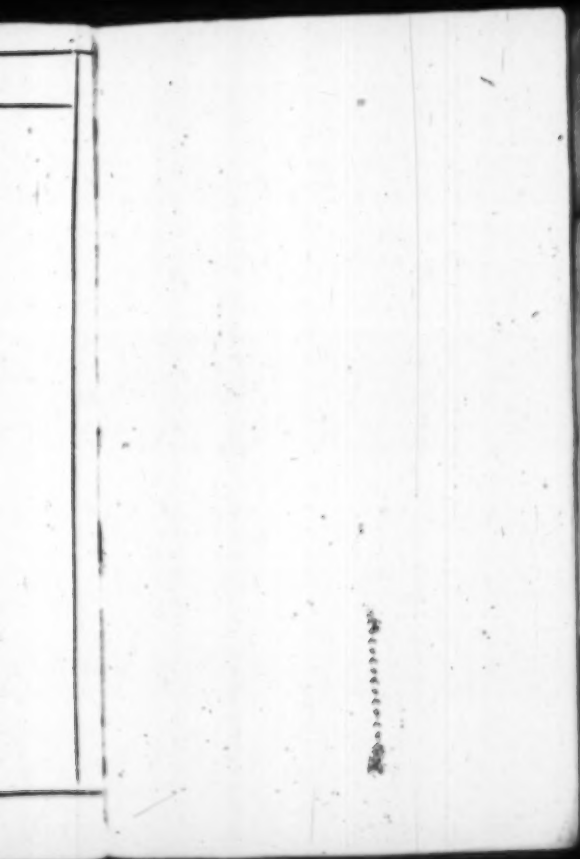
H R I-

ut sa-
gradus
s nosse

mor-

li

21 bis. **Ioannis Lodovici Vivis Valentini. Ad Sapientiam introductio: Eucheridion repurgandis seculi huius vitis accomodatissimum. Aberdoniae J. Eduardus Rabanus, Impensis Davidis Melvil, 1623. In-24, 128 pl. vélin fileté d'or, tr. dorées. 28,00**

Charmanche. éb. 1/2. **Aberdeen.** 112 pp. ch. 1 f. blanc, chaque p. de un en. adrem. 10 p. La prem. ornee au f. et au v. d'un écusson.

Ap. artienne. maie. d'Al. Vossius. — La 1e édition fut imprimée par Habbé Grosb., Bruges, 1727. *Nisus*, 1728.